

Landskap: Skåne Upptecknat av: Sten Borg
 Härad: Torna Adress: Bredgat. 27, Lund
 Socken: Gäddebo Berättat av: Torparen Per Persson
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1860 i Gäddebo

En torpars skildring av sitt hem m. m.	
Nyodling.	s. 2.
Skidgång.	s. 3.
Dagsverke som betalning för någ.	s. 5.
Bygga torv.	s. 6.
Göra malt.	s. 7.
Bygga dricka.	s. 8.
Flakt.	s. 11.
Maran.	s. 13.
Varelsen.	s. 16.
Bäckhäst.	s. 17.
Troll.	s. 18.
Gångare.	s. 20.
"Heidennidare".	s. 20-21.
Dalkulla mördades av två bovar.	s. 21.

Stark dräng.	s. 22.
Fiveri för, - lösa gåtor.	s. 23.
"Asumspågen".	s. 27-31.
"Rödchanna", - "klok".	s. 31-33.
Ha "katten ur tunna".	s. 33-34.

ACC. N:R M. 8805 /

Min far hette Per Olsson och var född i Genarp. Min mor hette Marna Persson och var från Björnstorp. Åren när dom föddes kommer jag inte ihåg. Mor och far tjänte som piga och dräng på Björnstorps gods, så det var där de träfftes. Arbetet var besvärligt på den tiden för allting gjordes med handkraft. Dom hade inte såna maskiner då, som dom har nu för tiden. Och så var deras redskap för de mesta av trä. Dom fick slå sän med lie, och dom fick nega med handrivor. När mor och far hade gift sej, så skulle dom ju bo nånstans. Då var det så, att mindre bemedlade fick ge sej av uppåt fäladen och bygga där. Min far fick en bit jord där uppe. På den jordbiten, som far fick, var där redan byggt en gårdsgård åt två håll. Det var nere i en hörna, så far behövde bara "täppa" på två sidor. När man sen skulle bygga hus, så fick man göra det på egen bekostnad. Dom byggde då för tiden med korsvirke och "klinte" väggarna med lera. Inne i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805:2.

huset la man lergolv. Det gick så till, att man la ut en stor "brissla" med ler, och så hade man två hästar till och stampa till det. Sen la man in det i huset, och så hade man en fyrkantig träbit med en stage och slätta till det med. Min far och mor hade två rum i sin stuga. Så skulle dom odla marken. Det gick så till, att dom bröt opp torvorna med en svärhacka, och sen la dom till torkes torvorna. Sen ställde dom torvorna i kupor och tände på underifrån. Allteftersom det sen brann, så la man fler torvor på. När man sen bränt alla torvorna, så spridde man askan. Så bröt man upp all synlig sten och körde bort den. Sen körde man med ~~med~~ år på kors och på tvärs ett par gånger. Sen harva man med en träharv, för man hade inte nån annan slags harv då. Det var träpinnar i harven på den tiden. Sen sådde dom råg i det på efterhösten. Det tog lång tid att bryta marken, så dom hann inte med så stora bitar per år.

2.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nyodling.

ACC. NR. M. 8805:3.

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jordbiten, som dom täppte, fick dom ha fri i fem år. Sen skulle dom göra ett dagsverke i veckan till Björnstorps gods för den.

Själv är jag född år 1860. Jag gick i skolan i Genarp. Där hade vi en djädla skolemästare. Min bror och jag hade ju lång väg till skolan, och när det då var vinter och snö, så blev vi våta om fötterna. När vi då kom fram till skolan, så skulle vi visa tårna för skolemästaren. Och var vi då våta, så slog han oss på tårna. Ibland fick vi lägga händerna på bordet och så slog han oss över fingrarna med skarpkanten av linjalen. Vi fick lära dom fyra räknesätten och katekes och biblisk historia. Och så fick vi lära innanläsning i en bok, som skolan höll oss med.

Skolan börja inte för mej och min bror förrän efter jul. Det var inte så noga på den tiden. Det berodde på föräldrarna, om dom ville skicka barnen till skolan. Ett år blev jag helt borta från skolan, och där var ingen som fråga efter mej.

ACC. N:R M. 8805:4

Det var ont om brödfödan för oss på den tiden. Jag minns, att mor blanda "pantoffler" i brödet. Mor kokte "pantoffler" med skalen på och stötte dem med en trästöt. Sen tog hon ett fint såll och la det över bakträget, där degen låg. Så hade hon slatt vatten på "pantofflerna", så dem hade blivit till en välling. Sen höllde hon vällingen i sållet och rörde om. Då rände "pantofflerna" igenom och skalen blev kvar. På de sättet rände "pantoffelvällingen" rätt ner i degen i träget.

Far hade ibland skaffat beska vickor, som mor malde till mjöl och blandade i brödet. Och kunde man få fatt på några ärtor, så blanda man i dem också.

Far skar ofta "känne" på brödet för att vi inte skulle våga röra det. Många gånger när vi kom från skolan och var hungriga, så det enda vi fick till middag var en skiva bröd och några "pantoffler", som var kokta förut, och som lå till värmes på ugnen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805:5

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om sommaren gick far ut på fäladen och skar ene med en "risnapp". Det var en gammal lie, som var uppsliten, och som hade ett kort skaft. Han skar enet den ena dagen och körde hem det och buntade det den andra dagen. Han band en vigre om varje bunta. Tredje dagen körde han till Lund och sålde buntarna. Han kunde få två till fyra styver per bunta. Han kunde ibland sälja upp till för nio daler /c:a 1,50 kr./. För pengarna köpte han så råekli med sej hem. Det blanda mor bland rågmjölet till bröd.

Ja, det fanns mycke fattigt folk på den tiden, och rågen var dyr. Dom fick rysk ru /råg/ vid Björnstorps gods. En tunna kosta tretti riksdaler. Dom hade ju inte penger till att betala utan dom fick arbeta av det. Dom hade halvfemte daler om dan för arbetet. Det blev ungefär 75 öre om dan.

ACC. N:R M. 8805:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sen jag slutat skolan blev jag först byggnadssnickare. Jag var med om att bygga en väldigt stor lolänga på Kullaröd. Det var till att själv hugga opp timret på den tiden. År 1876 var jag med på ett rese-gille i Stubbarp. Det var bara till och supä brännvin och släss.

Jag har varit med och brutit torv mycke i mina dar. Det gick så till, att vi börja klockan 2 eller halv 3 på morgonen, för den som kom först tog den bästa platsen. Vi tog först av svären och "grava" ett hål. Så hade vi en "rullebör" och körde opp för backen och lässte å. Torven låg alltid liksom nere i en slänt. Där var en massa vatten i hålet, så vi fick ha bänkar till och hålla vattnet. Sen "grava" vi en vattenränna fram till "ältan". Det var där vi lagt torven. Sen ledde vi omkring ett par hästar på "ältan" för att trampa till torven. Sen öste vi vatten på "ältan". När det sen blitt blött, så

Bryta torv

ACC. N:R M. 8805:7

hade vi en "plana". Det var en bräda med två handtag. Så spände vi två hästar för planan och tunnade torven. Den skulle vara omkring 6 tum tjock. Sen öste vi "slättevatten" på torven och slättade med skövlar. Sen hade vi rivor, och dom drog vi över torven. När torven sen torkade, så sprack den på dom ställena, där vi dragit med rivorna. På det viset kunde vi få torven i fyrkantiga bitar. När sen torven blitt torr, så vände vi den med torvajärn. Det var ett slags små järn, som vi stack ner i springorna efter rivorna, och så vände vi den. Sen kupa vi torven. Vi la den i running liksom en bikupa. Sen var den färdig till att köras hem och användas.

När dom gjorde malt förr i världen, så tog dom först korn. Så la dom kornet i "stöp". Man la det då i ett kar och slog "junket" vatten på. De kalla dom för "stöp". Sen fick det ligga där i två dar. Sen tog dom opp det och la det på golvet

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Göra malt.

på loftet ovanpå boningsrummet, där det var varmt. Där grodde det och dom måste röra i det då och då. Så stack det ut en liten grodd och så slog det långa rötter. Sen skulle det iväg till en malttorka. Det var ett särskilt hus, som låg lite avsides för brandriskens skull. Det var ett fyrkantigt hus, där taket slänta på alla fyra sidorna. Ett par alnar från golvet var där en järnflake med en massa hål i. På den järnflaken la man så maltet, och så elda man på golvet under med knutor och annat bråte, men alltid med trä. Så fick man röra i maltet både natt och dag. När sen maltet var torkat, så öste man det i säckar.

När man bryggde dricka förr, så gick det till så här. I vart tredje eller fjärde hus fanns det en malkvarn, som drogs för hand. Maltet skulle inte malas så fint. Så hade dom en bryggbalja med ett litet runt hål i botten. Hålet var $1\frac{1}{8}$ tum.

Brygga
dricka.

ACC. NR M. 8805:9.

I hålet satte dom en "tappastav". Det var en träpinne dom satte i. Så tömde dom maltet i baljan och slog varm vatten på. Sen skulle det stå och dra en halv timmes tid. Sen satte dom ett kar under "tappastaven", och så smaka dom på det. Så satte dom till jäst och så skulle det stå och jäsa. När det jäste så blev det jäst ovampå ytan, som dom tog vara på. För när drickat avjäst, så skumma dom av jästen på ytan, för det skulle dom ha till nästa gång dom skulle brygga. Sen var drickat färdigt, och då tvillna dom det på små kaggar. Det bildades alltid en gul bottensats, som dom kalla "bärma". Den tog dom också vara på och använde som jäst, när dom skulle baka bröd.

I byalaget valde dom vart år en ålderman. Han hade ett stort kopparhorn, som han skulle blåsa i när det var nånting. Då kom dom allesamman och dom samlades hos åldermannen.

9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Byalag.

ACC. N:R M. 8805:10.

Den som blev vald till ålderman för nästkommande år, gjorde ett s.k. åldermansgille.

Oppe i fäladsmarken fick bönderna släppa ut sina kreatur. Alla som bodde där oppåt hade gäss, som gick på fäladen. Och där gick nötkreatur och hästar och får. Dom som hade får brukade slå sej ihop om en herde. Han hade ett litet horn, som han blåste i om morgnarna. Alla dom som hade får, kom då med dom, och så gick herden opp till fäladen med allihopa i en flock. Till sist blev fåren så vana, att dom gick var och en till sitt om kvällen, när herden drivit hem dom från fäladen.

Oppe i fäladen var där träsk, och det hände ofta att något djur gick ner sej där. Den som först fick se det skulle anmäla det för åldermannen. Och så blåste han i kopparhornet, och så gick dom allesamman för och se vems djur det var, som hade gått ner sej. Var det då en häst, så drog dom visserligen

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8805 //

//
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

opp den, men sen ville dom inte ha med den att göra mer, utan dom skicka efter en kvinga, som dom kalla för "Rackarstina", för att hon skulle flå den. Den som flådde hästar kallades förr för "rackare", och som det här var ett fruntimmer, som hette Stina, så fick hon heta "Rackarstina". Dom ansåg det vara rent oärligt att röra vid hästkött. Varför vet jag inte. När så "Rackarstina" flått hästen, så var där ingen, som ville ta köttet, utan det fick ligga där oppe på fäladen. Men där var gott om örnar, som åt opp det. Jag har själv skjutit flere örnar där oppe.

I mina unga dar var jag också liksom lite slaktare. Slakten gick till så här.

Svinet fick svälta dagen innan man skulle slakta det. Så fick man ha två man till hjälp. Man la opp svinet på en bock och la hillor om benen, så att den ena hillan gick från höger

Slakten.

ACC. N:R M. 8805:12.

framben till vänster bakben och den andra hillan från vänster
framben till höger bakben, för då kunde inte svinet spralla.
Så la man det på ryggen och stack det. Jag sköt aldrig. När
man sen hade stuckit, så samlar man opp blodet i ett kar.
Sen vänder man svinet noga i ett skällkar, så det blir skållat
på alla sidor, för då släpper borsten lättare. borsten tar
man sen bort med skarpa knivar. Sen hänger man opp svinet
i bakbenen och öppnar det. Då tar man först bort ändtarmen,
för sen är det lätt att ta de andra tarmarna efter hand. Sen
öppnar man framme i halsen och skär av matstrupe och luft-
strupe. Så skär man bort tungan. Sen öppnar man i bröstet
och tar ut lunga och hjärta, och så skär man av huvudet. Sen
skär man av framfötterna, och så tar man ut istran medan den
är varm och hänger opp den för att kallna. Många bruka sen
skära svinet i två delar, men jag bruka i stället först skära
ifrån ryggen för sej. Sen styckar man och saltar. Man gnider

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805:13.

svären med salt med en sten.

Man skulle helst ha slaktat innan jul, men man börjar aldrig slakten förrän det är kallt väder. Annars vet jag att man brukar slakta när som helst ända till i mars månad.

Min far hade ofta maran. När han hade den, så behövde man bara stryka honom över ansiktet oppifrån och neråt, så försvann hon genast. Men strax så börja hästarna i stallet att bråka och stampa, för då for hon dit. Och när vi på morgonen kom ut i stallet och tittade på hästarna, så hade alltid en av dem en marfläta.

Vi hade i vår dörr ett klinkelås. Det var ett lås, där det var en knapp, och tryckte man på den, så lyftes klingkan opp. Och innanför dörren hade vi en "tärpa". Det var en fyrkantig låda, som vi hade hönsen i. Där hade vi fyra höns. Så var det

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Maran.

ACC. N:R M. 8805:14.

en kväll, när vi hade lagt oss, men vi hade inte somnat. Då hörde vi att klinkan börja skringla, och hönsen börja kackla. Så stod mors och fars träskor under sängen, och vi hörde tydligt att dom slog ihop utan att där var nån som rörde dom. Då sa far: "Nu e hon här". Det var maran som kom.

Ja, förr var det mycket vanligare än nu för tiden med både mara och varulv. Då hade åtminstone var tjugonde häst en marfläta.

Jag har själv haft maran ett tjugotal gånger. Det var alltid så, att när jag låg på ryggen, så kom det liksom en tung dvala över mej. Den börja alltid i tårna och gick uppåt. Då fick jag alltid lägga mej på sidan, så försvann hon.

En gång var där två stycken, som låg i samma rum. Där var ett litet hål i taket upp till loftet, och genom det hålet

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. M. 8805:15.

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kom en mara in, och hon ansatte den ene av dom. Under tiden satte den andre en kork i hålet i taket, så maran kunde inte komma ut igen utan var tvungen till att stanna där, för hon kunde inte komma ut nån annan väg än den hon kommit in genom. Då fick dom se, att hon var ett väldigt grannt fruntimmer. Hon stanna hos dom länge och allt var så bra, men så en dag tog den ene av dom ur korken i hålet och sa till henne: "Ser du här e hålet som du kom in genom." Och i detsamma gav hon sej iväg genom hålet, och sen såg dom henne inte mer.

När ett fruntimmer var havande, och dom samtidigt hade en häst med föl, så tog dom fölhinna och spände opp den mellan stolpar. Sen skulle det havande fruntimmret klä sej naken och springa genom fölhinna. Då fick hon en lätt barnafödsel. Men blev det en tös, så blev hon mara, och blev det en pojke, så bleb han varulv.

ACC. N:R M. 8805:16.

*Flåne
Gödelövs sn.
uppt. 1942 av
J. Borg*

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Där var en som hette Per Henriksson och var från Gödelöv.
Han berättade, att han en gång sett två fruntimmer, som höll
på med och skulle springa genom en sån fölhinna. Men han gick
opp till dom och gav dom vars en klatsch och körde iväg dom,
så det blev ingenting av den gången.

Varulven det var en människa, som om natten var tvungen till
att gå omkring som varg. Han kunde inte bli fri från det
förrän han fått tag på en havande kvinna och kommit åt att
äta fostret.

Mor Per Persson påstod sig själv ha sett en varulv. Det var
en gång när hon väntade ett barn. " Vi hade själv en stor,
kraftig hong, och den tog jag med mej ut, för jag hade ett
ärende ut på gården. Men hongen ville knappt gå med mej. När
jag öppna dörren, så såg jag en stor svart hong ligga på
trappan. Jag blev så rädd, så jag slog igen dörren med en
smäll, och då försvann varulven. Så han kom inte åt mej.

Varulven.

ACC. NR M. 8805:17

17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Min far tjänte på ett ställe. Och där flöt en bäck förbi det stället. På forloen där dom hade foder till hästarna hade drängarna också sina sängar. Så kunde dom ibland höra att där var en häst på gården. Han var alltid skodd, så det hördes tydligt, när han trava omkring. När dom så titta efter vad det var för en häst, så var han alltid lik en av deras egna. När dom då skulle ut och ta honom, så sprang han alltid undan. Och rätt som det var, så grina han så felet och störta sej rakt i bäcken.

Bäckhäst.

Ibland när dom inte var vakna, så dom inte hörde honom, så gick han fram till stallet och stack in huvudet genom dörren och gnäggade. Dörren var en halvdörr, som på sommaren ofta stod öppen. Och om dom ända inte vakna, så kunde han ställa sej och skubba sej mot väggen, så hela huset skaka. När dom sen skulle opp och ta honom, så kunde dom få springa omkring i halva timmar utan att få tag på honom, för till slut så störta han sej i bäcken igen.

ACC. NR M. 8805:18.

Där var en som hette Sven Henriksson från Stubbarp, som skulle gå hem och skulle då gå förbi en bäck. Då kom det en sugga från bäcken. Den kom i sån fart, så det glodde under benen på henne. Hon störtade sej sen rakt i bäcken igen.

Nils Hansson från Lillaryd var en gång på väg hem från kyrkan. Det var dimmigt väder den dagen. Då han var nära hemma, så fick han se, att nabons ko gick i hans sästycke och beta. Där fick den ju inte gå, så han skulle köra bort den. Men när han kom fram till den, så störta den sej rakt i bäcken.

Söder om Lillaryd bodde det troll. Dom bruka låna allt möjligt av folket i Lillaryd. Och när folket där skulle till kvarnen och ha malet, så hade trollen också en säck med. Men ingen fick sitta på trollens säck under färden, för då blev dom förnärmade.

18

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gå hem

Troll.

ACC. N:R M. 8805:19.

Så var där i Lillaryd en kvinna, som spann åt trollen, Men hon fick inte väta fingern med sitt spott. Men så en gång hade hon gjort det ändå, men hon trodde inte, att trollen skulle märka det, så hon låtsa som ingenting och ville lämna tråden till trollen. Men dom sa; "Nu har du gjort de, som du inte fick göra." Men dom var så goda vänner, så dom gjorde henne ingen skada, utan hon fick behålla all tråden själv, för trollen ville inte ha den.

En gång kom ett troll och ville låna dricka av en kvinna. Men hon sa, att hon hade inget att låna bort, för hon hade så mycket folk i arbete med skörden, så hon behövde allt drickat själv. Jaså, på de viset, sa då trollet. "Titta då i min armbåge, så får du se vad dom hittar på." Och när hon då såg efter, så fick hon se, att allt folket kastade kärvarna opp i backen till trollen. Det var bara för att hon var snål och inte ville låna ut drickat, som det gick så för henne.

19.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805:20

20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var en moster till mej, som var gift med en dom kalla Sven Röjtare. De var en räli karl, som bara söp och slogs. Dom hade ett barn. Det var en tös. En gång då Sven Röjtare var full, så tog han tösen i benen och svängde henne runt, så hon slog huvudet i gårdsgården och dog. Var gång Sven Röjtare sen kom hem och var full och börja regera, så kom det fram till fönstret en varelse och tittade in. Den hade långa klor och ögon som eldslågor. Dom sa att det var tösen, som gick igen, men jag vet inte om de var sant.

Förr fanns det såna dom kalla för "heidenridare". Det var skogsförvaltare. Till en sån "heidenridare" kom en gång en karl rullande med en kista. Han bad om nattlogi, men han måste få ta med sej kistan in i stugan. Det skulle han få, men "heidenridaren hade bara ett rum, så dom fick ligga i samma. "Heidenridaren lita inte riktigt på den där gästen,

ACC. N:R M. 8805: 21.

*Skåns
ärodelövs sv.
uppt. 1942 av
G. Berg*

21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så han tog sin bössa med sej i sängen. När dom lagt sej, så låtsade "heidenridaren" att han sov. Då tog den andre fram en pistol och gick mot "heidenridaren". Men "heidenridaren" tog sin bössa och sköt honom. Då hördes det från kistan en röst som sa: "Tog det?" "Jamen gjorde det så." sa "heidenridaren. Men han akta sej noga för att öppna kistan, utan han gick först ut och skaffa folk. Sen öppna dom kistan, och då låg där en karl i den. I hans västficka hitta dom en visselpipa, och när dom blåste i den, så kom det fram två andra gynnare. Så tog dom hand om dom allihopa.

En gång var där en man, som låg i ljungen och skulle äta. Då kom det en dalkulla förbi. Det var en sån, som förr brukade gå omkring här i trakterna och sälja sina varor. Så kom det två bovar och anfäktade henne och slog ihjäl henne. Mannen var så rädd, att han inte våga hjälpa henne utan bovarna fick

ACC. N:R M. 8805: 22.

plundra henne. Sen sa en av dom: "Nu ska vi gå till Pisshult och få oss en riktig slaktesup." Men mannen sprang en genväg till Pisshult och samla ihop folk, så när bovarna kom, så fick dom annat en slaktesup dom.

En gång var där stor middag på Häckeberga. Där var då också en knekt, som gick omkring med värja och var krass. Så efter middan sa han: "Nu skulle de va bra, om här fanns nån, som kunde slåss riktigt bra." Han hade en stor hund med sej också. Knekten var känt för att vara en riktig överdängare till och slåss. Så var där nån som gick ut till drängarna och fråga om där var nån, som ville slåss med knekten. Där var då en som ville. Men dom andra drängarna varna honom. Dom sa att han skulle akta sej för hunden, för den var värre än husbonden. Men drängen gick ändå dit i bara skjortärmerna, och han hade ingenting att slå med. Det tyckte knekten var

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

officer

ACC. N:R M. 8805:93

konstigt och sa åt drängen att akta sej, annars skulle han få mycke pryl. Men drängen tog hunden i benen och slängde den på knekten. Och sen gav han sej till att pryla knekten så okristligt. När dom andra sen kom in och skulle frälsa drängen, så fick dom se, att det var han, som låg överst och pryla knekten.

Förr i världen var det ofta så, att när dom skulle fria, så satte friaren opp en gåta, som de tillämnade svärföräldrarna skulle lösa. Kunde dom inte det, så fick friaren dottern. Men kunde dom lösa den, så skulle friaren mista livet. Eller också kunde det vara så, att svärföräldrarna skulle sätta opp en gåta, som friaren skulle lösa. Kunde han det, så fick han tösen, annars miste han livet.

På Häckeberga hade dom en dotter, och på Björnstorp hade dom en son. Så ville Björnstorpspågen iväg och fria till Häckebergatösen. Björnstorpspågens mor ville inte, att han

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ac 851

ACC. N:R M. 8805: 24.

skulle ge sej iväg. Men det hjälpte inte. Han ville och han skulle iväg. Då tyckte modern, att han kunde lika gärna dö på ett annat sätt, som att bli halshuggen i Häckeberga, så hon blandade ihop ett mycke starkt gift, som hon tänkte ge honom i avskedsskålen. Men så var där en betjänt, som fick reda på saken och berätta det för pågen. Han rådde honom att krångla med hästen, när han skulle dricka avskedsskålen, så att drycken spilldes ut. Pågen gjorde, som betjänten sa, och när han krångla med hästen, så spilldes drycken ut, men lite av den föll på hästen. Pågen tog så betjänten med sej och gav sej iväg. När dom hade ridit ett stycke, så föll hästen ned och var död. Det var giftet som hade dödat den, så starkt var det.

Strax i närheten var där ett hus, och där bodde sex rövare.

Pågen och betjänten gick dit och bad om husrum för natten.

Där var bara en kärring hemma, som skötte hushållet åt rövarna.

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805: 257

25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Emellertid så fick dom stanna där över natten. Och nästa morgon

så skulle dom titta på hästen. Då var där tre kråkor, som hade hackat på den. Och så hade dom också dött av det starka giftet. Björnstorpspågen tog då kråkorna och gav dom åt kärringen för att hon skulle laga till dom åt rövarna. Det gjorde hon, och så dog rövarna också.

Sen begav sej Björnstorpspågen och betjänten iväg till Häckeberga. När dom kom fram dit och sagt sitt ärende, så satte Björnstorpspågen opp sin gåta, som lydde så här:

En döda en, den döda tre, och dom tre döda sex.

Dom på Häckeberga hade så sex eller det var åtta dar på sej för att gissa gåtan.

Men dom kunde inte lösa den och tiden gick. Då skulle en av pigorna ställa sej väl med betjänten och söka lura av honom lösningen. Betjänten sa till henne, att hon skulle komma om natten och lägga sej i hans säng och dra särken av sej, så

ACC. NR M. 8805:26.

skulle hon få veta lösningen. Men så sa han till Björnstorps-
pågen, att han skulle ställa sej utanför dörren till rummet,
och när betjanten hostade, så skulle Björnstorpspågen komma
in. Dom gjorde så, och allt gick som det skulle. När Björns-
torpspågen kom in, så blev pigan så förskräckt, att hon rusa
ut och glömde ta särken med sej.

Så blev det Häckebergatösens tur att ställa sej väl med
Björnstorpspågen och söka få reda på lösningen. Pågen och
betjanten gjorde nu likadant. Det gick på samma sätt som
med pigan. När betjanten kom in i rummet, så rusa Häckeberga-
tösen iväg och glömde ta med sej särken.

Emellertid hade Björnstorpspågen talat om lösningen på gåtan
för tösen, så nu kunde dom på Häckeberga lösa den. Då så
tiden var ute och dom kunde lösa gåtan, så skulle Björns-
torpspågen och betjanten halshuggas. Det kom mycke folk för
att titta på. Då dom var på väg till det ställe där hals-

26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805:27.

huggningen skulle vara, så bad betjänten, att dom skulle stanna ett slag. Så tog han fram pigans särk och sa: "Den tredje natten vi var här, så sköt jag en hind. Här ser ni skinnet. Min herre har också skutit en hind, och han har också ett skinn." Då tog Björnstorpspågen fram Häckebergatösens särk. Då tyckte tösens far, att när det låg så till, så kunde dom lika gärna vända om igen till Häckeberga. Och så ordna dom till bröllop i Häckeberga.

I Åsum fanns det en "klok", som dom kalla för "Åsumspågen". Han hette Lars, men vad han hette mer kommer jag inte ihåg. Han hade många patienter.

Strax vi hade satt oss på Nylycke, det var var ställe, så köpte jag tre kor i kalvställning. Men sen ville korna inte ta tjur mer. Jag hade dom i tre år, men ingen av dom tog tjur. Då gick jag till Åsumspågen. Om morgonen innan

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kloka.

ACC. NR. M. 8805:28.

jag gick, så hade jag mjölkat lite på en flaska, som jag tog med mej. När jag kom fram, så lämna jag flaskan till Lars. Han tog den och hällde en droppe på bordet, och så tog han sin kniv och satte sej och skar i droppen. Så sa han: " Detta e långt gått". Jag sa, att det var tre år. Så sa han, att det skulle nog bli bra, men jag fick nog komma till honom en gång till. Nästa gång jag kom dit, så gav han mej lite rökelse, och sa att jag skulle röka under rumpan på korna. Jag la rökelsen på ett fat och tog lite torv och tände på den, så att rökelsen brann opp under rumpan på korna. Det hjälpte medesamma, och sen har vi inte haft mer besvär av den sorten.

Jag hade en kusin, som hade fått benröta i armen. Han gick också till Åsumspågen, och han fick en medicin, som hjälpte. Men han sa, att det kröp i hela kroppen på honom, när han tog den. Så stark var den.

28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8805:29

29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En gång var där en som besökte Åsumspågen för att hans kvinga var sjuk. Dom kom åkandes i vagn dit. Så var där en som hade lagt ifrån sej en schal i förstugan. När dom sen skulle köra hem igen så kunde dom inte få igång hästarna. Till slut gick Lars ut på gården och sa: "Ni kan lägga tillbaka schalen där ni tatt den, så går nog hästarna. Och det gjorde dom.

Så var där en man, som var på väg till Åsumspågen. På vägen dit träffa han en, som gick och plöjde. Han stanna och fråga efter vägen till Åsumspågen. "Vad skall du där", sa den andre, "han kan inte mer än jag." Men det skulle han inte ha sagt för efter en stund så la sej bägge stutarna, och han kunde inte få opp dom. Så blev han tvungen att gå till Lars. Då sa Lars till honom: "Nu kan du gå hem igen, så reser sej stutarna, men sen kan då låta mej va med fred en annan gång."

En gång var där en dräng, som skulle göra narr av Åsumspågen.

ACC. N:R M. 8805:30

30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Han fann ett "torkle" d.v.s. ett förkläde på en lestolpe. Han tog "torklet" och gick med det till Åsumspågen. Så sa han: "Kan du inte ställa om, så att jag får den till fästmö, som rått om det här "torklet". Lars sa att det skulle han få. Och när drängen gick därifrån, så var han tvungen att gå rakt till lestolpen. Så måste han ta lestolpen i famn och kunde inte släppa den igen. Han blev till sist tvungen att be andra gå till Lars och be om förlåtelse för att bli fri.

Doktorerna var avundsjuka på Åsumspågen, så de ställde om att han skulle på arrest. Dom kom och skulle hämta honom i vagn, men när dom skulle köra iväg, så ville "ögen" inte gå. "Det var dåliga "ög" ni har," sa Lars. "Om jag går av vagnen, så går dom nog. Jag kan ju gå vid sidan om." Lars steg av och då gick hästarna. Men då dom sen skulle bura in honom, så kunde dom inte låsa om honom, för låsen sprang opp av sej själv. Då tyckte dom att det inte var lönt att ha honom kvar

ACC. N:R M. 8805:31.

31

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

där, så dom släppte honom igen.

Åsumspågen tog alltid en krona i betalning för varje besök.

I Röde fanns det en kvinga, som också var "klok". Dom kalla henne för "Rödehanna".

Min mor kunde inte få sina gässlingar till att leva, och då gick hon till "Rödehanna" för att få reda på vad hon skulle göra åt det. "Rödehanna" sa, att hon skulle köpa sina gässlingar i ett visst väderstreck. Jag minns inte nu vilket väderstreck det var, men mor gjorde som "Rödehanna" sa, och sen fick hon tur med sina gässlingar.

"Rödehanna" tog femtio öre för rådet. Och när mor då skulle betala, så betala hon med småpengar. Då förde "Rödehanna" undan några av dem och sa: "Det där är mjölkepengar. Dom vill jag inte ha." Varför vet jag inte, men det var väl bara för att visa, att hon kunde se vilka som var mjölkepengar.

ACC. N:R M. 8805:32

32
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag hade en morbror, som hette Sven Persson, och han var från Ugglarp. Han hade en gång en ko som stod ute på bete. Så hade han en tös, och hon skulle gå och mjölka kon. På vägen fick hon se en näbbmus, och då tog hon och höljde kopparkruset över näbbmusen. Sen ville inte kon mjölka. Dom gick då till "Rödehanna" och fråga vad dom skulle göra. "Rödehanna" sa; "När ni ser såna djur nästa gång, så ska ni låta dom va med fred." Sen mjölka kon. Dom hade inte sagt till "Rödehanna" nåt om näbbmusen, men det visste hon ändå.

Så var där en man, som va nabo till "Rödehanna", och han brukade köpa medicin till henne, när han var i Lund. Men så en gång tyckte han att det kunde vara detsamma, så han brydde sej inte om att ta bud för "Rödehanna", när han for till Lund nästa gång. Mannen var jägare och bruka skjuta rådjur och sälja i Lund. Men så blev det en tid efter hans sista resa till Lund så, att han inte kunde komma åt att skjuta några

ACC. N:R M. 8805:33.

rådjur. Så en dag träffa han "Rödehanna", och hon fråga honom, om han inte ville ta bud för henne till Lund. "Jag kan inte skjuta nära rådjur längre, så jag har inte ärende till Lund", sa han. "Rödehanna" sa då åt honom, att han skulle gå ner i en viss ränna. Där skulle han träffa på två rådjur, som han skulle kunna skjuta, om han tog bud från henne. Han sprang hem efter bössan och gick till rännan och sköt dom bägge rådjuren. Sen tog han alltid bud för "Rödehanna", när han hade ärende till Lund.

Slå "katten ur tunna".

På fastlagsmåndag bruka vi slå "katten ur tunna". Vi hade då en tunna som var upphängd i ett träd. I tunnan var där en bägare, som var skänkt av friherre Fredrik Gyllenkrok. Och så red vi i rad efter varandra och gav tunnan ett slag eller två om vi hann med. Vi hade sablar av järn till att slå med. Så red vi runt tills tunnan gick itu. Den som slog sist så

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

er-
ter-

34.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8805: 33.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rådjur. Så en dag träffa han "Rödehanna", och hon fråga honom, om han inte ville ta bud för henne till Lund. "Jag kan inte skjuta nåra rådjur längre, så jag har inte ärende till Lund", sa han. "Rödehanna" sa då åt honom, att han skulle gå ner i en viss ränna. Där skulle han träffa på två rådjur, som han skulle kunna skjuta, om han tog bud från henne. Han sprang hem efter bössan och gick till rännan och skjöt dom bägge rådjuren. Sen tog han alltid bud för "Rödehanna", när han hade ärende till Lund.

Slå "katten ur tunna".

På fastlagsmåndag bruka vi slå "katten ur tunna". Vi hade då en tunna som var upphängd i ett träd. I tunnan var där en bågare, som var skänkt av friherre Fredrik Gyllenkrok. Och så red vi i rad efter varandra och gav tunnan ett slag eller två om vi hann med. Vi hade sablar av järn till att slå med. Så red vi runt tills tunnan gick itu. Den som slog sist så

ACC. NR M. 8805:34.

att tunnan gick itu blev kung. Sen lotta dom bland fruntimmer-
na om vem som skulle bli drottning. Och sen hade vi fest efter-
åt.

34.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV